

nu i gang, og vi kan begynde at sætte en regulær, kompetancegivende lokalarkivaruddannelse højere op på ønskelisten. Det kan dog være, at man skal forsøge at nå målet i *to* skridt.

Vi skal så hurtigt som overhovedet muligt have skabt et nogenlunde ensartet niveau i lokalarkiverne, og det gøres bedst ved at få et stort antal mennesker på et relativt kortvarigt kursus (1–3 måneder?), der eventuelt kan opbygges af moduler og kombineres med én eller flere af de ovennævnte uddannelser. I denne fase er det meget vigtigt, at *alle* principielt kan få adgang til kurset, også mennesker, der »kun« har praktisk erfaring fra arbejde i lokalarkiverne.

På basis af erfaringer indhøstet fra denne mellemteknikeruddannelse kan man så overveje at etablere en egentlig selvstændig lokalarkivaruddannelse. Kun tiden kan vise, om behovet er stort nok, eller med andre ord: om den politiske vilje til at gå ind i lokalarkivarbejdet er stor nok til at bære en regulær uddannelse. I givet fald skulle der jo også gerne være arbejde til de færdiguddannede.

Lokalarkivlov? – Ja, tak!

Med udgangspunkt i ovenstående vil jeg sige klart »JA!« til spørgsmålet om en lokalarkivlov. Vi skal snarest muligt have en selvstændig lokalarkivlov, der senere må afløses af en arkivlov dækkende såvel de statslige som de lokale arkiver.

Den første lov må nødvendigvis have karakter af en rammelov. Arkiverne er endnu meget forskellige m.h.t. organisation, økonomi m.m., og loven må kunne rumme dem alle, samtidig med at den peger på en ønskværdig udvikling af området.

Loven skal bl.a. rumme

1. En klart formuleret målsætning for lokalarkiverne.
2. En tilkendegivelse af, at primærkommunerne kan/bør betragte driften af et lokalarkiv som en naturlig opgave. Flere kommuner må dog kunne samarbejde om arkivdrift, hvor det er formålstjenligt.
3. En valgmulighed for kommunerne, således

at arkiverne enten kan etableres med organisatorisk selvstændighed eller kombineres med anden institution.

4. Bestemmelser om forholdet til det statslige arkivvæsen, herunder især spørgsmålet om deponering af kommunale arkiver i lokalarkivet.
5. En erklæring om at lokalarkiverne bør stile mod fælles systematik for registrering og ordning af materialet.
6. Et krav til alle, der ansættes i et lokalarkiv, om at gennemgå et særligt lokalarkivarkursus (forudsætter naturligvis, at dette kursus etableres *før* loven vedtages).
7. En revisionsparagraf der sikrer, at loven bliver taget op til ny vurdering i løbet af fx 5 år.

Hans H. Worsøe:

Det specielle aspekt, som undertegnede skal behandle i denne sag er det personalhistoriske og slægtshistoriske kildestof. En afgrænsning af dette er imidlertid yderst vanskelig, idet selve definitionen af slægts- og personalhistorie indebærer, at man skal se de enkelte individer i deres sociale sammenhæng. Erfaringen har da også vist, at folk, der begynder at arbejde med slægtshistorie ud fra et snævert indsamlingssynspunkt vedr. data og navne, enten hurtigt taber interessen eller får øjnene op for det kultur- og lokalhistoriske stof. Medens man således ikke snævert kan afgrænse det personalhistoriske og slægtshistoriske kildestof, kan man afgrænse det kildestof, der i sig selv er personorienteret, og jeg skal derfor i det følgende i stedet begrænse mig til det.

Her springer først og fremmest *privatarkiverne* i øjnene. For øjeblikket er praksis, at forfattere og andre åndspersoner afleverer, eller testamenterer, deres papirer til Det kongelige bibliotek, medens Rigsarkivets meget aktive 4. afdl. tager sig af efterladenskaberne efter sådanne personer, som kan siges at have haft landsdækkende, eller skal vi sige: mere end lokal, betydning, såsom politikere og organisationsfolk. Der sker her et opsøgende arbejde

af stor betydning for den fremtidige forskning, og det er meget beklageligt, hvis sparekniven også skal ramme disse aktiviteter. Således er det nemlig allerede gået med de tilsvarende aktiviteter, som landsarkiverne skulle tage sig af, nemlig personer af samme kategori men på det næste trin af betydningsfuldhed, f.eks. amtsrådsmedlemmer og lignende. Såvidt jeg ved, er det kun det sønderjyske landsarkiv, der endnu på dette område formår at holde fanen højt. De andre landsarkiver nøjes med det, der kommer dumpende af sig selv, og det vil fortrinsvis sige papirer fra slægtshistorikere og lokalhistorikere, og de kan jo også være betydningsfulde nok. Og så er der de lokalhistoriske arkiver, der på helt lokal basis har mulighed for at indsamle små og store privatarkiver, som andre ikke allerede har sat sig på, som de ikke har fået øje på eller ikke været interesseret i. Hvis man spørger sig, om dette er en tilfredsstillende ordning set fra det lokalhistoriske arkivs side, må svaret blive et nej – men set fra et brugersynspunkt er ordningen ikke så ringe endda, hvis man blot kunne stole på, at den praktiseredes konsekvent og at der på alle planer var kræfter til det opsøgende arbejde. Den indebærer nemlig den væsentlige fordel, at man på forhånd så godt som kan regne ud, hvor de forskellige papirer skal søges, hvis de er bevaret, og at man kan bruge forfatterens papirer sammen med litteraturen, landspolitikkernes sammen med centraladministrationens arkiver, lokalpolitikernes sammen med deres organers papirer og lokalhistorikernes sammen med en væsentlig del af det lokalhistoriske kildestof på landsarkiverne, og endelig de kun lokalt betydende personers efterladenskaber sammen med de lokalhistoriske arkivers stof vedr. måske netop den virksomhed, som vedkommende har ejet eller arbejdet på. Det ville selvfølgelig være praktisk, at reglerne var nedfældet skriftligt og forpligtende, men området »private papirer« er et meget ømtåleligt emne direkte at lovgive om. Det nærmeste man kunne komme er måske en slags »danne-fæ«-lov om afdøde personers efterladenskaber. En sådan lov vil også kunne sikre, at ældre arkivalier ikke gjordes til genstand for handel og, som det på et eller andet tidspunkt

givetvis vil ske, kom til at indgå i det stadigt accelererende antikvitetsræs. Da redaktørne ligefrem efterlyser formuleringen af en evt. lokalarkivs indhold, skal jeg her forsøge mig med en paragraf, vel vidende, at der er tusinde juridiske misteltene, der ikke er taget i ed, men som udgangspunkt for en drøftelse kunne man f.eks. tage følgende formulering:

»Alle skriftlige frembringelser af ikke offentlig proveniens, og som ikke er trykt, hjemfalder efter ophavsmandens død til det offentlige ved ejerskifte, medmindre dette finder sted ved arv eller gave.«

Når skriftlige frembringelser af offentlig proveniens er undtaget skyldes dette blot, at der allerede er lovgivet om disse. Det er muligt, at billedmateriale også burde inddrages i paragraffen, evt. med en tidsfrist på 80 år, men det vil kræve en lang række undtagelsesbestemmelser (kunst) og blot at tale om fotografier vil ikke være dækkende.

Imidlertid må man gøre sig klart, at i de øjeblik man begynder at lovgive, og det lokalhistoriske arkiv bliver det offentliges repræsentant er en institutionalisering af de lokalhistoriske arkiver en uomgængelig nødvendighed. Man kan ikke stille krav om, at et materiale skal afleveres til et foretagende uden samtidig at stille krav til dette foretagende. Set fra et benyttersynspunkt vil dette imidlertid indebære store fordele, idet kravene bl.a. må omfatte faguddannet ledelse, brandsikrede rum, fast åbningstid og måske kunne man også tænke sig: forpligtelse til publicering af registraturer og hjælpemidler. Endelig vil det formentlig være nødvendigt med et tillsynsorgan, idet man naturligvis må have sikkerhed for at de opstillede krav virkelig blev opfyldt inden man til de lokalhistoriske arkiver overlod ikke blot som hidtil *bevaringsværdigt* stof men nu også *bevaringspligtigt* materiale.

For mig at se er det netop her, det afgørende problem ligger: hvis de lokalhistoriske arkiver vil påtage sig at stå inde for, at *bevaringspligtigt* materiale virkelig bevares og beskyttes mod uvedkommendes indsigt, så er en lokalarkivlov uomgængelig.

Ved det møde, som fandt sted i februar 1980 på Rigsarkivet mellem repræsentanter for de lokalhistoriske arkiver på den ene side

og repræsentanter for Statens arkivvæsen på den anden påpegede overarkivar Erik Stig-Jørgensen dette forhold i forbindelse med de lokalhistoriske arkivers ønske om adgang til at opbevare kommunale arkivalier. Da disse arkiver bl.a. omfatter de ømtålelige sociale sager, hvor den mindste usikkerhed i behandlingen omgående vil resultere i krav om kassation af etiske grunde, er sagen her ganske oplagt, men jeg mener imidlertid ovenfor at have påvist, hvorledes kravet om en institutionalisering vil være en logisk følge af en lokalarkivlov, også selvom denne kun kom til at omfatte folks mest private efterladenskaber, deres privatarkiver.

Som benytter kan jeg gå ind for en bevaringslov og dens følger, og jeg mener, som ovenfor antydet, også bør udstrækkes til at omfatte billedmateriale af såvel topografisk som personhistorisk karakter, idet dette materiale naturligt hører hjemme i de lokalhistoriske arkiver sammen med de lokale privatarkiver. At benyttelse af dette materiale i høj grad gøres lettere, når det lokalhistoriske arkiv besidder en samling af kopier af de offentlige arkivers vigtigste personhistoriske rækker: kirkebøger, folketællingslister m.v. er indlysende, men kan dette indbygges i en evt. lovgivning?

Med en lokalarkivlov i hus vil de lokalhistoriske arkiver træde ind i en ny udviklingsfase, hvor de vil indtage en naturlig plads som lokale studiecentre og blive et sted, hvor de mange vordende lokal- og slægtshistoriske forskere vil gøre deres første erfaringer. De vil kunne aflaste det offentlige arkivvæsen på væsentlige punkter, og – hvis de får rådighed over det ovenfor nævnte kopimateriale – i væsentlig grad kunne bidrage til at det originale kildemateriale ikke nedslides af vor generation af forskere. Hvis der samtidig skaffedes penge til veje, kunne man derfor udmærket drømme om, at en lokalarkivlov foreskrev, at det offentlige arkivvæsen ved et lokalarkivs godkendelse var pligtig til at forsyne dette med kopier af områdets grundmateriale, både som et led i udbygningen af lokalarkivnettet, og som et led i sikkerhedskopieringen. Pengene hertil måtte være en integrerende del af den igangsætningsbevilling, der skulle følge

med enhver arkivgodkendelse. Alle parter ville have gavn af en sådan ordning.

Efter disse spredte tanker fra et brugersynspunkt kan jeg ikke undlade at komme med en bemærkning, som måske ikke har direkte med sagen at gøre, nemlig om kassationsspørgsmålet. I det udkast til kassation indenfor de kommunale arkiver, som for øjeblikket er under behandling, opererer man med kassation ud fra personnummeret. Filosofien bag dette er, at man blot vil skaffe et statistisk signifikant materiale til veje, da man ikke kan bevare alt om alle. I tidsskriftet Arkiv har der været en bevæget debat om spørgsmålet, og det er blevet fremhævet, at metoden ikke tjener til at opnå det ønskede formål. Imidlertid må man fra personalhistorisk side under alle omstændigheder gøre indsigelse mod denne behandling af f.eks. socialsager, idet man ikke kan bygge en skildring af enkeltmenneskers skæbne på et talmateriale. Hvorvidt en nybehandling af dette spørgsmål kan indgå i debatten om en evt. lokalarkivlov skal jeg lade være usagt, men med den i min indledning påpegede snævre forbindelse mellem personhistorie og lokalhistorie, mener jeg, at spørgsmålet om kassation i det personhistoriske grundmateriale i høj grad må være et spørgsmål også for den lokalhistoriske bevægelse.

John Kousgård Sørensen: Stednavnene og bebyggelserne, ældre?, samtidige?, yngre?

Stednavneforskere har fået ørerne i maskinen i de senere år. Det er deres metoder til at datere navne og dermed de bebyggelser der bærer navnene, som er blevet udsat for kritik fra arkæologisk og historisk hold.

Der har i mange år foregået en intern debat om stednavnedateringernes teoretiske grundlag og praktiske udnyttelse. Diskussionen er langt fra færdig men kan vel nu siges at have præciseret nogle begrænsninger i disse dateringsmetoder og fremhævet nogle udnyttelsesmuligheder, som også skulle være til